

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2017-23-27I
Rīgā

2017. gada 4. augustā

Nr. 6-6/30

Aijai Mežsargai

Veselības ministrei
Andai Čakšai
vm@vm.gov.lv

Zināšanai:
Ministru prezidentam
vk@mk.gov.lv

Saeimas Sociālo un darba lietu komisijai
sociala.komisija@saeima.lv

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centram
vtmec@vtmec.gov.lv

Veselības inspekcijai
vi@vi.gov.lv

Valsts kancelejai
vk@mk.gov.lv

*Par Veselības inspekcijas vadītājas pārcelšanas citā amatā
tiesiskumu un lietderību*

Tiesībsargs, izskatot pārbaudes lietu, kas ir ierosināta pēc Aijas Mežsargas (turpmāk arī – iesniedzēja) iesnieguma par viņas, kā Veselības inspekcijas vadītājas, pārcelšanas tiesiskumu un lietderību uz Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieces amatu, sniedz šādu atzinumu.

1. Lietas faktiskie apstākļi un iesniedzējas viedoklis

1.1. Veselības ministre 2017.gada 25.aprīlī ir izdevusi rīkojumu Nr.13-04/123 “Par Aijas Mežsargas pārcelšanu” (turpmāk arī – pārcelšanas rīkojums).

Rīkojums pamatots ar Valsts civildienesta likuma 37. panta pirmo, otro, trešo un ceturto daļu, kuras nosaka ierēdņa pārcelšanas nosacījumus citā amatā valsts interesēs, t.sk. lai nodrošinātu labu pārvaldību, it sevišķi civildienesta uzdevumu efektīvu izpildi un sabiedrības uzticību civildienestam, kā arī veicinātu ierēdņa kvalifikācijas izaugsmi.

Formālais pārcelšanas mērķis - nodrošināt Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra funkciju un uzdevumu efektīvu izpildi, kas realizējams ar direktora vietnieka amata pienākumu izpildīšanu. Pārcelšanas datums – 2017. gada 2. maijs.

1.2. Iesniedzēja nav piekritusi minētajam rīkojumam. Iebildumos¹ cita starpā iesniedzēja ir uzsvērusi, ka savu un Veselības inspekcijas vadītāja vietnieces Ivetas Šicas pārcelšanu uzskata par izrēķināšanos ar veselības ministrei Andai Čakšai un veselības ministres padomnieces ekonomiskos jautājumos Alīdai Vānei nevēlamiem ierēdņiem, kuri strikti iestājas par normatīvo aktu ievērošanu, kuri ir neietekmējami lēmumu pieņemšanā un kuri norāda uz ministres ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu.

Iesniedzēja norādījusi, ka viņa kā Veselības inspekcijas vadītāja sava amata pildīšanas laikā, t.i., kopš 2016.gada 5.februāra, ir pieņēmusi virkni veselības ministrei un viņas padomniecei nevēlamu lēmumu, taču galvenais iemesls pārcelšanas rīkojuma izdošanai ir viņas kā Veselības inspekcijas vadītājas ar 2017.gada 24.janvāra vēstuli (iesiegumu) Nr.6-5/651 un 2017.gada 16.februāra vēstuli (iesiegumu) Nr.6-5/1365 vēršanās Ģenerālprokuratūrā, lai noteiktu tiesību aizsardzības iestādi, kas izvērtētu, vai VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca” un VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” amatpersonu rīcībā 2014.un 2015.gadā nav saskatāmas noziedzīga nodarījuma pazīmes par nepamatotu veselības aprūpes pakalpojumu uzskaiti apmaksai no valsts budžeta, kas radījis valsts budžeta nepamatotu izlietojumu. Veselības ministre Anda Čakša minētajā laika posmā šajās medicīnas iestādēs bija attiecīgi valdes locekle un valdes priekšsēdētāja.

Iesniedzēja minētos iesniegumus Ģenerālprokuratūrā iesniedza, pamatojoties uz Veselības inspekcijas vadītājas vietnieces Ivetas Šicas 2017. gada sākumā pieņemtajiem lēmumiem par VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca” un VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” veselības aprūpes pakalpojumu uzskaiti apmaksai no valsts budžeta, kas radījis valsts budžeta līdzekļu nepamatotu izlietojumu sākotnēji par kopējo summu ap 500`000 euro. Ar šo ir izskaidrojams, kāpēc cita starpā citā amatā ir pārcelta arī Iveta Šica.

Iesniedzēja arī norāda, ka Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amats pirms viņa pārcelšanas jau ir bijis likvidēts, taču veselības ministre ir uzdevusi Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centram to atjaunot, lai varētu pārcelt iesniedzēju.

1.3. 2017. gada 25. maijā, t.i., nepilnu mēnesi pēc rīkojuma par iesniedzējas pārcelšanu, Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktors iesniedzējai nosūtījis vēstuli “Par viedokļa sniegšanu”, informējot par Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata vietas likvidāciju un iesniedzējas atbrīvošanu no amata, un aicinot izteikt viedokli par attiecīgo faktu.

2017. gada 6. jūnijā Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktors iesniedzējai nosūtījis vēstuli “Par amata vietas saglabāšanu”, ar kuru tika atsaukta minētā 2017. gada 25. maija vēstule.

¹ Veselības inspekcijas 2017.gada 25.aprīļa vēstule Nr.1.2-6/3748.

2. Iesaistīto iestāžu viedokļi

2.1. *Veselības ministre*², sniedzot skaidrojumu par iesniedzējas situāciju, norādīja, ka saskaņā ar Valsts civildienesta likuma 37.panta pirmo daļu Veselības ministrija Veselības inspekcijas vadītājam A.Mežsargam adresētā 2017.gada 24.aprīļa vēstulē Nr.01-44/1892 “Par valsts civildienesta ierēdņa pārcelšanu” rosināja viņas pārcelšanu Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka ierēdņa amatā un saskaņā ar Valsts civildienesta likuma 37.panta trešo daļu lūdza ierēdņi izteikt viedokli par piedāvāto pārcelšanu.

2017.gada 25.aprīlī Veselības ministrijā tika saņemta Veselības inspekcijas vadītājas vēstule Nr.1.2-6/3748 “Veselības inspekcijas vadītājas Aijas Mežsargas viedoklis par civildienesta ierēdņu pārcelšanu”.

Veselības ministre, savstarpēji izvērtējot vēstulē pausto viedokli, Valsts tiesu medicīnas centra informāciju, ņemot vērā Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata aprakstā noteikto, ierēdņa kvalifikāciju, profesionālo pieredzi un darbības rezultātus, sagatavoja rīkojumu par A.Mežsargas pārcelšanu, kā arī rīkojumu par Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora lēmuma par centra direktora vietnieka ierēdņa amata vietas likvidācijas atcelšanu.

Veselības ministre arī norādīja, ka ierēdņa amata pienākumi ir noteikti amata aprakstā, savukārt plašākā nozīmē ierēdņa amata pienākumi noteikti Valsts civildienesta likumā. Tos ievērojot un īstenojot, ierēdņi nodrošina ar ierēdņa pārcelšanu saistīto mērķu sasniegšanu. Ierēdņa pārcelšana notiek nozares reformu ietvaros un nav vērsta pret konkrētām personām. Veselības ministrijas mērķis ir panākt, ka ministrijas pakļautības iestādes spēj sadarboties un savā starpā komunicēt. Līdz ar to civildienesta ietvaros plānotās rotācijas nav jāskata konkrētu personu, bet sistēmas kontekstā.

2.2. *Veselības inspekcija*³ apstiprināja, ka iesniedzēja, būdama Veselības inspekcijas vadītāja, 2017.gada 24.janvārī un 2017.gada 16.februārī ir vērsusies Ģenerālprokuratūrā par VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca” un VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” amatpersonu un darbinieku iespējamajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Tāpat Veselības inspekcija norādīja, ka iesniedzējas vērsšanās Ģenerālprokuratūrā notikusi sakarā ar Veselības inspekcijas vadītājas vietnieces un vienlaikus Veselības aprūpes uzraudzības un kontroles departamenta vadītājas Ivetas Šicas 2017. gada 3. janvārī un 13. janvārī pieņemtajiem lēmumiem⁴ ieturēt nepamatoti saņemtos maksājumus 51`365,85 euro apmērā no VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca” un 24`431,14 euro apmērā no VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” sakarā ar normatīvajiem aktiem neatbilstošu (nepamatotu) valsts budžeta līdzekļu izlietojumu lielos apmēros, kas norāda uz iespējamu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Pēc tam, kad Ģenerālprokuratūra nosūtīja Veselības inspekcijas vadītājas iesniegumu pēc piekritības, Valsts policija 2017.gada 29.martā pieņēma lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, jo VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” amatpersonu darbībā nav noziedzīga nodarījuma sastāva, savukārt 2017.gada 12.aprīlī tika pieņemts lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, jo VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca” nav noticis noziedzīgs nodarījums.

Veselības inspekcija informēja, ka Veselības inspekcijas vadītāja ir pārsūdzējusi Valsts policijas 2017.gada 12.aprīļa lēmumu Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūrā, savukārt Valsts policijas 2017.gada 29.marta lēmums nav ticis pārsūdzēts.

² Veselības ministres 2017.gada 12.jūnija vēstule tiesībsargam Nr.01-15.1/2685.

³ Veselības inspekcijas 2017.gada 5.jūnija svētule tiesībsargam Nr.6-5/15638/5149.

⁴ Attiecīgi 2017.gada 3.janvārī tika pieņemti lēmumi Nr. 4.3/00244316/1, Nr. 4.3/00013317/2 un Nr. 4.3/00439616/3 “Par nepamatotu pakalpojumu uzskaiti”, savukārt 2007.gada 13. janvārī pieņemto lēmumu Nr.4.3/00387616/27 “Par nepamatotu pakalpojumu uzskaiti”.

2.3. *Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs*, atbildot⁵ uz tiesībsarga pieprasījumu, vai Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs bija ieplānojis reorganizāciju pirms iesniedzējas pārcelšanas, norādīja, ka Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra struktūras pārskatīšana tika uzsākta 2017.gada 13.aprīlī, kad tika saņemts Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieces Daces Ķikutes iesniegums par civildienesta attiecību pārtraukšanu.

Attiecībā uz Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017. gada 25. maija vēstuli iesniedzējai par Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata vietas likvidāciju un iesniedzējas atbrīvošana no amata no Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra sniegtās informācijas izriet, ka, neskatoties uz veselības ministres izdoto rīkojumu par direktora vietnieka amata vietas saglabāšanu un iesniedzējas pārcelšanu šajā amatā, Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs pēc 2017.gada 25.aprīļa turpināja attiecīgā amata likvidācijas procesu, ko 2017.gada 18.maijā akceptējusi Veselības ministrija.

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs papildus informēja, ka iesniedzējai 2017.gada 6.jūnijā ir nosūtījis vēstuli "Par amata vietas saglabāšanu", ar kuru tika atsaukta 2017.gada 25.maija vēstule, ar kuru tika paziņots par iesniedzējas atbrīvošanu no Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata.

3. Tiesībsarga vērtējums

3.1. Tiesībsarga likuma 1. pants nosaka, ka šī likuma mērķis ir veicināt cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Savukārt Tiesībsarga likuma 11. panta 1., 2. un 3. punkts paredz, ka tiesībsarga funkcijās ietilpst privātpersonas cilvēktiesību aizsardzības veicināšana, vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanas veicināšana, kā arī labas pārvaldības principa ievērošanas valsts pārvaldē izvērtēšana un veicināšana.

3.2. Ņemot vērā Tiesībsarga likumā noteikto, visupirms, tiesībsargs vērtē iesniedzējas pārcelšanu no labas pārvaldības viedokļa.

3.2.1. Iesniedzēja ir pārcelta, pamatojoties uz Valsts civildienesta likuma 37. panta pirmo daļu. Minētā tiesību norma paredz - lai nodrošinātu labu pārvaldību, it sevišķi civildienesta uzdevumu efektīvu izpildi un sabiedrības uzticību civildienestam, kā arī veicinātu ierēdņa kvalifikācijas izaugsmi, ierēdņi, neizsludinot atklātu pretendentu konkursu un motivējot pārcelšanas pieļaujamību un lietderību, var pārcelt jebkurā citā ierēdņa amatā uz noteiktu vai nenoteiktu laiku tajā pašā vai citā iestādē. Pārcelšanas pamatojums var būt arī ierēdņa motivēts lūgums.

Tātad, lai pārceltu ierēdņi citas iestādes amatā, ministram likums nosaka tiesiskos kritērijus, kuri ir jāievēro, lai varētu atzīt, ka tas ir tiesisks.

Pirmkārt, šāds lēmums tiek pieņemts, lai nodrošinātu labu pārvaldību.

Otrkārt, īpaši no labas pārvaldības aspekta ir jāvērtē civildienesta uzdevumu izpildes efektivitāte un sabiedrības uzticība civildienestam.

Treškārt, jāvērtē, vai pārcelšana veicinās ierēdņa kvalifikācijas izaugsmi.

Ceturtkārt, ir jābūt pārcelšanas pieļaujamības un lietderības motivācijai.

No veselības ministres 2017.gada 25.aprīļa rīkojuma Nr.13-04/123 "Par Aijas Mežsargas pārcelšanu" 1.punkta izriet, ka iesniedzēja tiek pārcelta Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amatā, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbības nepārtrauktību, tādējādi:

a) stiprinot Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra kapacitāti,

⁵ Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017.gada 7.jūnija vēstule tiesībsargam Nr.454-217/L9.5.1.

- b) stiprinot efektīvu uzdevumu izpildi un
- c) dodot ieguldījumu valsts pārvaldei kopumā.

Tātad no pārceļšanas rīkojuma nepārprotami izriet, ka iesniedzējas pārceļšanas mērķis ir Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbības uzlabošana, kas savukārt ir viens no Veselības ministrijai izvirzītajiem būtiskajiem uzdevumiem veselības aprūpes reformas ietvaros⁶.

3.2.2. Neapšaubot veselības ministres formālās tiesības pārcelt Veselības ministrijas padotībā esošo iestāžu ierēdņus citā amatā, pārbaudes lietā noskaidrotie apstākļi tomēr rada šaubas par attiecīgā ministres lēmuma nepieciešamību.

Visupirms jānorāda, ka rīkojumā ir minēti vispārīgi formulējumi nepieciešamībai pārcelt iesniedzēju - stiprināt Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra kapacitāti, stiprināt efektīvu uzdevumu izpildi un dot ieguldījumu valsts pārvaldei kopumā. Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs, lūdza veselības ministri sniegt skaidrojumu par detalizētākiem apsvērumiem, taču veselības ministre tos nav sniegusi.

Taču būtiski, ka iepretim veselības ministres rīkojuma pamatojumam, izvērstu lietderības un nepieciešamības skaidrojumu ir sniedzis Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs, attiecīgi argumentējot šāda rīkojuma nepieciešamību un lietderību. Proti, Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs, 2017.gada 25.aprīlī, atbildot uz Veselības ministrijas 2017.gada 24.aprīļa vēstuli par iesniedzējas pārceļšanu, norādīja, ka Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amats ir ticis mākslīgi izveidots bez funkcionālas nepieciešamības, lai savulaik nodrošinātu Zāļu valsts aģentūras direktora vietnieces Daces Ķikutes rotāciju uz Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centru. Finansējums minētā amata izveidei netika piešķirts. Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs vērsa ministres uzmanību, ka nav saskatāmi argumenti rotācijas lietderībai un kvalifikācijas izaugsmei, ievērojot to, ka Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietniece Dace Ķikute ar 2017.gada 20.aprīlī ir izbeigusi valsts civildienesta attiecības un nevar tikt rotēta uz Veselības inspekcijas vadītāja amatu, savukārt direktora vietnieks Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centram nav nepieciešams. Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs nepiekrīta iesniedzējas pārceļšanai lietderības trūkumu dēļ.

Turklāt Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs, lai nodrošinātu:

- efektīvu pārvaldību, kas vērsta uz valsts pārvaldes reformu mērķu sasniegšanu⁷,
- Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra budžeta līdzekļu racionālu izmantošanu un
- struktūras atbilstību Ministru kabineta 2010.gada 14.decembra ieteikumu Nr.2 "Valsts pārvaldes iestādes struktūras izveidošanas kārtība" 15.punktam (iestādes vadītāja vietnieka amatu neveido atbalsta funkciju nodrošināšanai),

2017. gada 25. aprīlī⁸ izdeva rīkojumu - likvidēt Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata vietu, tādējādi arī formāli juridiski izslēdzot pārceļšanas iespēju. Šajos apstākļos (kad attiecīgā amata vieta bija jau likvidēta) Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs Veselības ministrijai uzsvēra, ka jaunas amata vietas izveidošana ar Veselības inspekcijas vadītāja amata algu, radītu deficītu Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra budžetā 37'933 euro.

⁶ Sk. veselības ministres 2017.gada 25.aprīļa rīkojuma Nr.13-04/123 "Par Aijas Mežsargas pārceļšanu" ievadu;

Ministru kabineta 2017.gada 25.jūlijā apstiprinātajā Veselības ministrijas konceptuālais ziņojuma "Par veselības aprūpes sistēmas reformu" 247.punktā norādīts: "Jāvērtē Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra turpmākā attīstība, tai skaitā ievērojot sadarbības iespējas ar ārstniecības iestādēm, zinātniskajām institūcijām, Tieslietu un Iekšlietu ministriju resoriem saistībā ar tiesu medicīnas ekspertīžu nodrošināšanu, kā arī Valsts sporta medicīnas centra pārvaldes funkcijas nodalīšana no veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas, šo funkciju turpmāk nododot ārstniecības iestādēm.", sk. <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40425379&mode=mk&date=2017-07-25>

⁷ Jānorāda, ka viens no kopējās valsts pārvaldes reformas mērķiem ir – finanšu un administratīvo resursu ietaupījums, sadrumstalotības mazināšana, racionālāka zināšanu un resursu izmantošana, tostarp, vienota politikas veidošana un īstenošana, sk. Priekšlikumi diskusijai par valsts pārvaldes reformām 2016 Efektīva, atbildīga un elastīga Latvijas valsts pārvalde 14.lp. <https://tai.mk.gov.lv/img/74f16a08-3d5a-46f4-a4c5-f2ce410fb1ed.pdf>

⁸ Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017.gada 25.aprīlī rīkojums Nr.19-2017/L9-2 "Par grozījumiem amatu sarakstā".

Neskatoties uz minēto veselības ministre tajā pašā dienā, t.i., 2017.gada 25.aprīlī atcēla Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra rīkojumu par direktora vietnieka amata vietas likvidāciju un izdeva rīkojumu par iesniedzējas pārcelšanu.

3.2.3. Lai arī nav apšaubāmas veselības ministres tiesības pārcelt iesniedzēju no formālā viedokļa, tomēr šis formālās tiesības ir aprobežotas ar labas pārvaldības un no sabiedrības uzticības civildienestam veicināšanas nepieciešamības principu, kas prasa detalizētāku pamatojumu pieņemtā lēmuma nepieciešamībai⁹. It īpaši šajā gadījumā, kad būtībā visi veselības ministres 2017.gada 25.aprīļa rīkojumā Nr.13-04/123 "Par Aijas Mežsargas pārcelšanu" paustie pārcelšanas nepieciešamības apsvērumi no Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra puses ir atspēkoti, turklāt ar ļoti konkrētiem efektivitātes un lietderības apsvērumiem.

Fakts, ka veselības ministre tiesībsargam nav sniegusi detalizētākus apsvērumus, kāpēc Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra argumenti nav pareizi un valsts pārvaldei neizdevīgi, un no otras puses nesniedzot detalizētu ieskatu, kā tieši pārcelšana palīdzēs veselības aprūpes reformas ietvaros, tiesībsarga skatījumā, liecina, ka veselības ministres 2017.gada 25.aprīļa rīkojums Nr.13-04/123 "Par Aijas Mežsargas pārcelšanu" nav izdots labas pārvaldības nodrošināšanai un sabiedrības uzticības civildienestam veicināšanai.

No veselības ministres sniegtās informācijas tiesībsargam netieši izriet pretējais. Proti, ministre savā vēstulē tiesībsargam¹⁰ ir norādījusi, ka pārcelšanu mērķis nozares reformu ietvaros ir panākt, ka ministrijas pakļautības iestādes spēj sadarboties un savā starpā komunicēt. Vēstulē nav detalizēts, ko saprast ar "spēju sadarboties un komunicēt savā starpā", taču no šī apgalvojuma var izdarīt arī secinājumu par pretējo, ka pārcelšanas iemesls var būt arī nespēja savstarpēji saprasties, kas bez pienācīgas detalizācijas Valsts civildienesta likuma 37.panta pirmās daļas jēdzienu tvērumā, var tikt interpretēta, kā pārcelšana citā amatā arī subjektīvu apsvērumu dēļ.

3.2.4. Par to, ka ne veselības ministrei, ne Veselības ministrijai patiesais nodoms ar iesniedzējas pārcelšanas rīkojumu izdošanu nav bijis uzlabot Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbību, liecina fakts, ka ar Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs 2017. gada 25. maijā, t.i., mazāk nekā vienu mēnesi pēc iesniedzējas pārcelšanas, ar vēstuli iesniedzēju informēja par Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata vietas likvidāciju un iesniedzējas atbrīvošanu no amata¹¹.

No Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra sniegtās informācijas izriet, ka pēc veselības ministres izdotajiem rīkojumiem par Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata vietas saglabāšanu un iesniedzējas pārcelšanu šajā amatā, Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs pēc 2017.gada 25.aprīļa turpināja attiecīgā amata likvidācijas procesu, ko 2017.gada 18.maijā akceptējusi Veselības ministrija, saskaņojot Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra reglamentu¹².

Ja Veselības ministrijai (veselības ministrei) nepilnu mēnesi vēlāk pēc iesniedzējas pārcelšanas nav vairs svarīgi pārcelšanas rīkojumā minētie valstiski un sabiedriski svarīgie mērķi, un Veselības ministrija (veselības ministre) ir akceptējusi iesniedzējas atbrīvošanu no amata, tad, tiesībsarga skatījumā, tas tiešā veidā apliecina, ka patiesais pārcelšanas iemesls ir bijis valsts civildienesta attiecību pārtraukšana ar iesniedzēju, nevis definētā Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra funkciju un uzdevumu efektīvā izpilde un plašākā nozīmē – valsts pārvaldes darba efektīvizēšana. Līdz ar to ir atzīstams, ka Valsts civildienesta likuma 37. panta pirmajā daļā minētie pārcelšanas tiesiskuma kritēriji ir pārkāpti.

Tiesībsarga skatījumā, šāda Veselības ministrijas (veselības ministres) un Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra rīcība no labas pārvaldības viedokļa uzskatāma par valsts civildienesta diskreditāciju sabiedrības acīs.

⁹ Sk. Valsts civildienesta likuma 37.panta pirmā daļa

¹⁰ Veselības ministres 2017.gada 12.jūnija vēstule tiesībsargam Nr.01-15.1/2685.

¹¹ Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017.gada 25.maija vēstule iesniedzējai Nr.423-2017/P5.-7.

¹² Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017.gada 25.maija vēstule iesniedzējai Nr.423-2017/P5.-7.

3.2.5. Šādos apstākļos tiesībsargs uzskata par ticamu iesniedzējas apgalvojumu, ka cita starpā¹³ viens no iemesliem, kāpēc veselības ministre Anda Čakša iesniedzēju ir pārcēlusi minētajā amatā, ir iesniedzējas kā Veselības inspekcijas vadītājas rīcība, nosūtot Ģenerālprokuratūrai divus iesniegumus par VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" un VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" amatpersonu un darbinieku iespējamajiem noziedzīgajiem nodarījumiem 2014. un 2015. gadā.

Kā liecina veselības ministres Andas Čakšas darba pieredzes apraksts¹⁴, minētajā laika posmā šajās medicīnās iestādēs viņa ir bijusi attiecīgi valdes locekle un valdes priekšsēdētāja. Tā kā iesniedzējas kā Veselības inspekcijas vadītājas iesniegumi ir par VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" un VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" finanšu jautājumiem, par ko ir atbildīga abu ārstniecības iestāžu valde¹⁵, tiesībsargam no pieredzes, izskatot bosinga/mobinga pārbaudes lietas, neapstāv šaubas, ka attiecīgie iesniegumi var būt reāls un ticams attiecīgā lēmuma iemesls.

Šajā sakarā ir ņemams vērā, ka pārbaudes lietā Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūra ir apstiprinājusi, ka pēc Veselības inspekcijas vadītājas 2017. gada 28. aprīļa sūdzības izskatīšanas par Valsts policijas 2017. gada 12. aprīļa lēmumu 2017. gada 2. jūnijā ir pieņemts lēmums par attiecīgā Valsts policijas lēmuma atcelšanu un kriminālprocesa Nr. 12814001117 uzsākšanu attiecībā uz VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" konstatēto. Savukārt attiecībā uz Veselības inspekcijas vadītājas iesniegumu par kriminālprocesa uzsākšanu par VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" konstatēto Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūra norādīja, ka prokuratūra veikusi Valsts policijas 2017. gada 29. marta lēmuma likumības un pamatotības pārbaudi, pēc kuras attiecīgais iesniegums ir nosūtīts Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldei papildu resoriskās pārbaudes veikšanai, ņemot vērā abu iesniegumu faktisko un tiesisko apstākļu analogiju¹⁶.

3.3. Vērtējot iesniedzējas gadījumu no cilvēktiesību viedokļa, norādāms sekojošais.

3.3.1. Rīkojums par ierēdņa pārcelšanu ir iestādes iekšējai lēmums un pats par sevi tas nav administratīvais akts. Par administratīvo aktu tas kļūst, ja tas rada būtisku ierēdņa cilvēktiesību aizskārumu.

Judikatūrā ir atzīts, ka attiecībā uz būtisku ierēdņa cilvēktiesību aizskārumu Senāts (šobrīd Augstākās tiesās Administratīvo lietu departaments) saskata, ka pazīmes, kas var liecināt, vai ar pārcelšanu ir būtiski aizskartas ierēdņa cilvēktiesības, ir šādas:

- 1) ierēdņa viedokļa uzklauššana un izvērtēšana pirms lēmuma par pārcelšanu pieņemšanas (personas neuzklauššana pirms to skaroša lēmuma pieņemšanas būtu pretēja ar cilvēktiesībām uz cilvēka cieņas aizsardzību); amata, uz kuru ierēdnis pārcelts, atbilstība ierēdņa izglītībai, kvalifikācijai un profesionālajām iemaņām (saistīta ar Latvijas Republikas Satversmes 101. pantā noteiktajām tiesībām pildīt valsts dienestu un 106. pantā nostiprinātajām ikviena pamattiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai; pārcelšana amatā, par kuru zināms, ka ierēdnim nav kvalifikācijas tā veikšanai, būtu līdzvērtīga atlaišanai no dienesta);

¹³ Pārbaudes lietā ir arī informatīvs materiāls (informācijas apkopojums) par Veselības inspekcijas pieņemtajiem administratīvajiem aktiem (par no budžeta saņemto naudas līdzekļu atmaksāšanu), kas ir tikuši pieņemti, iesniedzējai būdami iestādes vadītāji, attiecībā uz virkni medicīnās iestāžu, t.sk. attiecībā uz VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca", VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca", kuru valdē ir bijusi veselības ministre, gan arī uz attiecībā uz balvu un Gulbenes slimnīcas apvienību un Ziemeļkurzemes reģionālo slimnīcu, kuras vadītā ir bijusi A. Vāne.

¹⁴ Sk. http://www.v.m.gov.lv/lv/ministrija/veselibas_ministre/ (skatīts 02.08.2017.).

¹⁵ Sk. Komerclikuma 221. panta pirmo un sesto daļu.

¹⁶ Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūras 2017. gada 14. jūnija vēstule Nr. N-252-2017; telefoniski iegūta informācija no Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūras un Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldes.

- 2) iepriekšējā atalgojuma un sociālo garantiju saglabāšana (saistīta ar cilvēktiesībām uz īpašumu);
- 3) darbavietas fiziskā pieejamība (aktuāla, ja pārceļ uz citu apdzīvotu vietu; var ietekmēt cilvēktiesības brīvi izvēlēties dzīvesvietu un tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi)¹⁷.

Tiesībsargs respektē judikatūrā paustās atziņas un vēlas norādīt, ka Augstākās tiesās Administratīvo lietu departaments attiecīgajās atziņās ir sniedzis tiesu praksē saskatītās pazīmes, kuras var liecināt, ka ar pārceļšanu ir būtiski aizskartas ierēdņa cilvēktiesības. Tas nav izsmeļošs iespējamo pazīmju uzskaitījums, tas var būt papildināms, tā kā cilvēktiesību pārkāpumu izpausmes var būt dažādas.

3.3.2. Tiesībsargs iesniedzējas gadījumā saskata citas būtiskas cilvēktiesību pārkāpumu pazīmes ierēdņa pārceļšanas procesā.

Valsts civildienesta likuma 22. panta 1. punktā ir noteikts, ka ierēdnim ir tiesības uz pastāvīgu civildienestu, ja šajā likumā nav noteikts citādi.

Judikatūrā ir atzīts, ka ierēdņa amata maiņa, kā izriet no Valsts civildienesta likuma normām (37. panta pirmā daļa), pati par sevi nav ierēdņa tiesiskā statusa maiņa. Proti, ierēdnim ir tiesības uz pastāvīgu civildienestu, nevis noteiktu amatu¹⁸.

Ar šīm tiesību normām likumdevējs ir detalizējis Satversmes 101. pantā pirmajā teikumā nostiprinātās Latvijas pilsoņa konstitucionālās tiesības pildīt valsts dienestu.

Doktrīnā ir atzīts, ka Satversmes 101. pants ir vērtējams kopsakarā ar Satversmes 106.pantu. Šīs tiesību normas kopsakarā paredz, ka likumā paredzētā veidā Satversmes 101.pantam var noteikt tādus ierobežojumus, kas atbilst Satversmes 106.pantam.¹⁹ Citiem vārdiem sakot, personām kuras pilda dienesta attiecības, ja vien to neierobežo Satversmes 101.un 106.pants, tiek garantētas arī Satversmes 106.pantā noteiktās tiesības.

Satversmes 106. panta pirmais teikums nosaka, ka ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Tas attiecas uz personas tiesībām strādāt²⁰. Satversmes 106. panta pirmā teikuma tvērums nodrošina arī personas tiesības saglabāt darba tiesiskās attiecības²¹, arī civildienestu kā vienu no darbavietām. Tiesības saglabāt darba tiesiskās attiecības cita starpā ietver drošību par darba tiesiskajām attiecībām nākotnē²². Minētā tiesība tiešā veidā sasaucas ar Satversmes 101.pantā nostiprinātajām un Valsts civildienesta likuma 22. panta 1. punktā detalizētajām tiesībām uz pastāvīgu civildienestu.

No minētajām tiesību normām izriet, ka, pārceļot ierēdņi uz citu amatu citā iestādē, viņam ir tiesības paļauties, ka viņa civildienesta attiecības turpināsies (tiks nodrošināts pastāvīgums). Tātad personai ir tiesības paļauties, ka civildienests kā darbavietā tiks saglabāta. Ņemot vērā ierēdņu pārceļšanas citā amatā mērķi un jēgu, t.sk. valsts pārvades darbību sabiedrības interesēs, nav pieļaujama situācija, ka pārceļšana notiek tikai formāli radot priekšstatu par civildienesta pastāvīguma nodrošināšanu.

3.3.3. Kā jau šajā pārbaudes lietā ir konstatēts, lai arī pārceļšanas rīkojumā formāli, izmantojot vispārīgus formulējumus, iesniedzēja ir pārceļta citā amatā it kā ar mērķi uzlabot Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbu un valsts pārvaldes darbu kopumā, tādējādi arī

¹⁷ Sk., piem., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 27.februāra lēmuma lietā Nr.A42275005 (SKA-123/2009) 11.punktū.

¹⁸ Sk., piem., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 27.februāra lēmuma lietā Nr.A42275005 (SKA-123/2009) 10.punktū.

¹⁹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (I.Bite), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 481.lp.

²⁰ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (I.Bite), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 479.lp.

²¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (I.Bite), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 493.lp.

²² Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (I.Bite), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 493.lp.

formāli neradot šaubas civildienesta pastāvīguma nodrošināšanu iesniedzējai un civildienesta kā darbavietas saglabāšanu, taču patiesais minētā rīkojuma mērķis nepārprotami raksturojams ar turpmāko Veselības ministrijas (veselības ministres) un Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra rīcību.

Minētā rīcība, proti, Veselības ministrijas (veselības ministres) un Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata likvidācijas skaņošana pēc nepilna mēneša kopš pārcelšanas, kā arī Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra paziņojums iesniedzējai par amata vietas likvidāciju un iesniedzējas atbrīvošanu no šī amata, tiesībsarga skatījumā, būtiski aizskar iesniedzējas ar Satversmes 101.panta pirmo teikumu un 106.panta pirmo teikumu garantētās tiesības uz pastāvīgu civildienestu un civildienesta kā darbavietas saglabāšanu nākotnē jau uzsāktu attiecību ietvaros, jo amata vietu reāli ir paredzēts likvidēt. To minētās iestādes bija gatavas izdarīt steidzami, pat apstākļos, kad iesniedzēja attiecīgajā amatā nebija pienākumus pildījusi nevienu dienu.

Minēto pamattiesību aizskārums un tā būtiskums, tiesībsarga skatījumā, nav mazinājies arī šobrīd, kad Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs 2017.gada 6.jūnijā iesniedzējai ir nosūtījis vēstuli par amata vietas saglabāšanu²³.

Pirmkārt, tiesībsargs pārbaudes lietā ir noskaidrojis, ka Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017. gada 6. jūnija vēstule iesniedzējai ir tapusi (un vienlaikus jau gandrīz pabeigts Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora amata vietas likvidācijas process tika pārtraukts) pēc tiesībsarga informācijas pieprasījuma saņemšanas 2017.gada 31.maijā gan Veselības ministrijā, gan Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrā. Būtībā šada rīcība sekoja tikai tāpēc, ka tiesībsargs bija ierosinājis pārbaudes lietu par iesniedzējas situāciju. Tas nozīmē, ka jautājums par attiecīgas amata vietas likvidāciju, ir tikai uz laiku atlikts. Ņemot vērā Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra pārliecinošos argumentus par attiecīgā amata nelietderību un neefektivitāti un nepārprotamo rīcību gan no Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra, gan no Veselības ministrijas puses, cenšoties likvidēt amata vietu un atbrīvot no tā iesniedzēju, nodoms par civildienesta attiecību pārtraukšanu ar iesniedzēju nākotnē ir acīmredzami paredzams, līdz ar to ir paredzamas iesniedzējas pārcelšanas sekas un pamattiesību aizskārums.

Otrkārt, tiesībsarga skatījumā, Satversmes 101.un 106.panta pamattiesību aizskārums būtiskums nav mazinājies pēc Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017. gada 6. jūnija vēstules nosūtīšanas iesniedzējai, jo gan Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra, gan Veselības ministrijas (veselības ministres) pretrunīgā rīcība²⁴ liecina par psiholoģiskā terora (bosinga un mobinga) realizēšanu pret iesniedzēju (sk. arī atzinuma nākamās sadaļas). Lai arī šobrīd šķietami iesniedzējas Satversmes 101.un 106.pantā nostiprināto pamattiesību aizskārums ir novērsts, tomēr minētā iestāžu rīcība un paustie viedokļi tiesībsargam, neliek šaubīties par paredzamo rezultātu pēc noteikta laika, kad veselības ministres (Veselības ministrijas) strīds ar iesniedzēju norimsies²⁵.

3.3.4. Saskaņā ar Valsts civildienesta likuma 2. panta ceturto daļu Valsts civildienesta tiesiskajās attiecībās piemērojamas darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu normas, kas nosaka vienlīdzīgu tiesību principu, atšķirīgas attieksmes aizlieguma principu, aizliegumu

²³ Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra 2017. gada 6. jūnija Aijai Mežsargai adresētā vēstule Nr.453-2017/P5.-7. "Par amata vietas saglabāšanu".

²⁴ Par rīcības pretrunīgumu liecina, pirmkārt, fakts, ka Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs Veselības ministrijai 2017.gada 25.aprīlī puda nelokāmu pārliecību, ka pilda Ministru kabineta un Valsts kancelejas noteiktos valsts pārvaldes reformas mērķus – samazinot atbalsta funkciju štata vietas, savukārt 2017.gada 6.jūnija iesniedzējai adresētā vēstulē apgalvo, ka Valsts kancelejai ir pavisam cits uzstādījums. Tiesībsargam nav rodams saprātīgs un loģisks izskaidrojams, kas pusotra mēneša laikā ir mainījies valsts pārvaldes reformas ietvaros. Otrkārt, nav rodams saprātīgs skaidrojums arī veselības ministres (Veselības ministrijas) rīcībā, - ja veselības ministre iesniedzēju pārcēla ar valstiski cēlu mērķi – uzlabot Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbu veselības reformas ietvaros, tad no valstiskā viedokļa (no izvirzīto mērķu viedokļa) nelogiska ir veselības ministres (Veselības ministrijas) rīcība pēc nepilna mēneša likvidēt minēto amatu un atbrīvot iesniedzēju no tā. Jānorāda ar tas, ka Veselības ministrijas (veselības ministres) akcepts tam, ka iesniedzējai tomēr amata vieta ir saglabājama, šobrīd liecina tika par haotiskiem centieniem šķietami labot pašu izveidoto situāciju.

²⁵ T.sk. pēc administratīvās tiesvedības (lietas reģistrācijas Nr.4667) pabeigšanas.

radīt nelabvēlīgas sekas, darba un atpūtas laiku, darba samaksu, darbinieka materiālo atbildību un termiņus, ciktāl to nenosaka šis likums.

Ar minēto tiesību normu likumdevējs ir noteicis, ka attiecībā uz civildienesta attiecībām ir piemērojami vairākas Darba likuma normas, proti, Darba likuma 7., 9. un 28. panta noteikumi.

Darba likuma 9. panta pirmā daļa nosaka, ka aizliegts sodīt darbinieku vai citādi tieši vai netieši radīt viņam nelabvēlīgas sekas tāpēc, ka darbinieks darba tiesisko attiecību ietvaros pieļaujamā veidā izmanto savas tiesības (...).

Darba likuma 28. panta otrā daļa paredz, ka ar darba līgumu darbinieks uzņemas veikt noteiktu darbu, pakļaujoties noteiktai darba kārtībai un darba devēja rīkojumiem, bet darba devējs - maksāt nolīgto darba samaksu un nodrošināt taisnīgus, drošus un veselībai nekaitīgus darba apstākļus. Darba likuma 28.panata otrā daļa ir papildinājums Valsts civildienesta likuma 22.panta 4.punktam, kas nosaka, ka ierēdnim ir tiesības uz amata pienākumu izpildei piemērotiem apstākļiem.

Minētajās tiesību normās ir detalizētas vismaz trīs Satversmē garantētās pamattiesības.

Pirmkārt, šīs tiesību normas detalizē Satversmes 91.pantā nostiprināto vienlīdzības principu un diskriminācijas aizlieguma principu darba tiesiskajās attiecībās. Satversmes 91. pants nosaka: "Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas."

Otrkārt, šīs tiesību normas detalizē Satversmes 94. panta pirmajā teikumā nostiprinātās tiesības uz personas neaizskaramību. Satversmes 94. panta pirmais teikums nosaka: "Ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību."

Treškārt, šīs tiesību normas detalizē Satversmes 95. pantā nostiprinātās tiesības uz goda un cieņas aizsardzību.

Minētās Satversmes, Valsts civildienesta likuma un Darba likuma normas ietver sevī aizliegumu veikt jebkāda veida psiholoģisko teroru darba vietā gan no darba devēja, gan kolēģu puses. Ar psiholoģisko teroru saprotams mobings (darbinieku īstenots psiholoģiskais terors) un bosings (darba devēja vadības īstenots psiholoģiskais terors)²⁶. Mobings un bosings kā parādība tiek raksturota no psiholoģijas, medicīnas, tiesību u.c. aspekta, un tas var izpausties dažādas formās²⁷. Tipiski tas izpaužas kā negatīva, aizvainojoša darbība attiecībā uz kādu personu; darbības sistemātiskums, atkārtotība; pāridarītāja pārkums, kas izpaužas, piemēram, kā vadoša amata ieņemšana vai citu kolēģu iesaiste un uzkūdišana; kā fakts, ka pārējie kolēģi un vadība pieņem vai atbalsta šādu darbību²⁸ u.c.

Juridiskās kategorijās mobings un bosings raksturojams kā vienlīdzīgas attieksmes pārkāpums, nenodrošinot vienlīdzīgus, taisnīgus un veselībai nekaitīgus darba apstākļus, kas kā darba devēja pienākums visupirms noteikti Valsts civildienesta likuma 2.panta ceturto daļā, 22.panta 4.punktā un Darba likuma 7., 9., 28. pantā. Vienlīdzīgie, taisnīgie un veselībai nekaitīgie darba apstākļi aptver arī no Satversmes izrietošās garantijas uz personas neaizskaramību, godu un cieņu.

3.3.5. Tiesībsargs uzskata, ka iesniedzējas gadījumā ir saskatāmas bosinga un mobinga pazīmes, kas izpaužas kā nelabvēlīgu seku radīšana iesniedzējai par viņas kā Veselības inspekcijas vadītājas likumā noteiktā kārtībā veiktu pienākumu izpildi.

Kā jau šajā pārbaudes lietā ir konstatēts, nav šaubu, ka iesniedzēja kā Veselības inspekcijas vadītāja, saskatot iespējamo noziedzīgo nodarījumu pazīmes attiecībā uz valsts

²⁶ Neimanis J. Psiholoģiskais terors darba vietā: juridiskie aspekti. Jurista Vārds, 19.10.2004/, Nr.40(345).

²⁷ Sk. raksturojumu Neimanis J. Psiholoģiskais terors darba vietā: juridiskie aspekti. Jurista Vārds, 19.10.2004/, Nr.40(345), Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības 2012.gada pētījums "Mobings darba vietā", http://www.lbas.lv/upload/stuff/201203/mobings.darba.vieta_29.02.2012_1.pdf; G.Vārta "Kā to atpazīt un aizstāvēt savas tiesības", žurnāls "Una", 2016.gada marta izdevums 32-36.lp.; Leymann H. Mobbing and Psychological Terror at Workplaces. Violence and Victims, Vol. 5, No. 2,1990, <http://www.leymann.se/English/frame.html>; Ja vajātājs ir vadītājs, to bieži sauc par bosingu. Žurnāls Psiholoģijas pasaule, 2005/02.

²⁸ Sk. Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības 2012.gada pētījums "Mobings darba vietā", http://www.lbas.lv/upload/stuff/201203/mobings.darba.vieta_29.02.2012_1.pdf 7.lp.

budžeta līdzekļu nepamatotu izlietojumu, sabiedrības interesēs ir iesniegusi iesniegumus tiesībsardzības iestādēs. Iesniegumos minētie fakti pirmšķietami liecina par noziedzīgu nodarījumu pazīmēm, par ko liecina viens uzsāktais kriminālprocess un pēc prokurora iniciatīvas nosūtītais otrais Veselības inspekcijas iesniegums²⁹ papildu resoriskai pārbaudei. Nav šaubu, ka iesniegumos minētie notikumi (iespējamie noziedzīgo nodarījumi) saistīti ar veselības ministri, un potenciāli nu jau uzsāktā kriminālprocesa sekas var skart veselības ministri. Tas nozīmē, ka motīvs veselības ministrei (t.sk. ar tās pakļautībā esošo darbinieku starpniecību) radīt nelabvēlīgās sekas iesniedzējai, ir konstatējams. Un pats galvenais, - Veselības ministrijas (veselības ministres) un Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietnieka amata likvidācijas skaņošana pēc nepilna mēneša kopš pārcelšanas, kā arī Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra paziņojums iesniedzējai par amata vietas likvidēšanu un iesniedzējas atbrīvošanu no amata, tiesībsarga skatījumā, nepārprotami apliecina nelabvēlīgo seku radīšanu iesniedzējai, tādējādi nenodrošinot taisnīgus darba apstākļus.

Darba likuma 9.panta otro daļa paredz: “Ja strīda gadījumā darbinieks norāda uz apstākļiem, kas varētu būt par pamatu darba devēja radītajām nelabvēlīgajām sekām, darba devējam ir pienākums pierādīt, ka darbinieks nav sodīts vai viņam nav tieši vai netieši radītas nelabvēlīgas sekas tāpēc, ka darbinieks darba tiesisko attiecību ietvaros pieļaujama veidā izmanto savas tiesības.”

Kā jau tika norādīts, minētā Darba likuma norma atbilstoši Valsts civildienesta likuma 2.panata ceturtajai daļai attiecas uz valsts civildienestu. Minētā tiesību norma paredz apgrieztās pierādīšanas principu. Proti, - darba devējam, t.i., konkrētajā gadījumā Veselības ministrijai (veselības ministrei), ir jāpierāda, ka iesniedzējas norādītie apstākļi (nelabvēlīgās sekas) nav tieši vai netieši radīti saistībā ar iesniedzējas norādītajiem apstākļiem.

Pārbaudes lietā uz tiesībsargs uzdoto jautājumu, kā, veselības ministre, izskaidrotu iesniedzējas pausto viedokli, ka iesniedzējas pārcelšana un atbrīvošanas mēģinājums, ir veselības ministres reakcija uz to, ka iesniedzēja, būdama Veselības inspekcijas direktore, ir nosūtījusi prokuratūrai iesniegumus par VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca” un VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” nepamatotu pakalpojumu uzrādīšanu un nepamatotu samaksas saņemšanu no valsts budžeta 2014.un 2015.gadā, t.i., kad veselības ministre šajās medicīnas iestādēs bija attiecīgi valdes locekle un valdes priekšsēdētāja, veselības ministre atbildi pēc būtības nesniedza, aprobežojoties ar norādi par nepieciešamību “nozares reformu ietvaros panākt, ka ministrijas pakļautības iestādes spēj sadarboties un savā starpā komunicēt”.

Ja komunikācijas veicināšana aprobežojas ar formalizētu pārcelšanas citā amatā, un gatavību pēc nepilna mēneša izbeigt civildienesta attiecības ar iesniedzēju, tiesībsarga skatījumā to nevar atzīt par pietiekami attaisnojumu situācijas skaidrojumam. Tiesībsargs uzskata, ka veselības ministre (Veselības ministrija) ar šādu atbildi nav novērsusi šaubas par nelabvēlīgu seku radīšanu iesniedzējai. Līdz ar to bez jau tiesībsarga minētajiem apsvērumiem arī no šī fakta ir prezumējams, ka veselības ministre (Veselības ministrija) ir radījusi nelabvēlīgās sekas iesniedzējai, tādējādi nenodrošinot taisnīgus darba apstākļus.

3.3.6. Judikatūrā ir atzīts, ka atsevišķos gadījumos arī psiholoģiskais terors iestādē var būtiski aizskart amatpersonas cilvēktiesības.³⁰ Tiesībsargs, ņemot vērā tiesību doktrīnā atzīto, ka goda un cieņas kā nemantiskā labuma aizskārums veidi un formas nav izmelšošā uzskaitīti Latvijas Republikas tiesību aktos³¹, piekrist iesniedzējai un uzskata, ka šāda atklāta un nepārprotama Veselības ministrijas (veselības ministres) un Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra rīcība no cilvēktiesību viedokļa uzskatāma par cilvēka (iesniedzējas kā godprātīgas

²⁹ Par šo iesniegumu Valsts policijas attieku uz uzsākt kriminālprocesu Veselības inspekcija nebija pārsūdzējusi prokuratūrai.

³⁰ Sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 23. novembra spriedumā lietā Nr. SKA-150/2012, 8.-10. punktu; par mobinga identificēšanu sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 26.marta spriedumu Nr.A42607608, SKA-0097-14.

³¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (A.Bitāns, A.Judins), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 206.lp.

ierēdnes) cieņu pazemojošu rīcību, kas attiecīgi ir uzskatāms par Satversmes 95.panta aizsargāto pamattiesību aizskārumu, turklāt būtisku. Pirms raksturot būtiskumu, jāņem vērā, ka pazemojošas izturēšanās kritēriji nav definēti normatīvajos aktos un tiesu praksē – secinājumi par to, vai konkrēta rīcība pazemo cilvēku, var tikt izdarīti pēc vispusīgas situācijas izvērtēšanas, ņemot vērā izturēšanās ārējo izpausmi, faktus, kas raksturo personu, attiecīgās izturēšanās iemeslus, ar to radītās sekas utt.³² Konkrētajā gadījumā iesniedzējas cieņas pazemojuma būtiskums, pirmkārt, izpaužas tajā, ka Veselības ministrija (veselības ministres) un Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra rīcība apliecina cinisku izrēķināšanos ar iesniedzēju. Pats par sevi ir aizvienojoši, ka par tiesisku un godprātīgu rīcību, ir jāizcieš nelabvēlīgas sekas, kas nenoliedzami līdztekus izraisa kā minimums psiholoģiskus pārdzīvojumus un diskomfortu, jo cilvēks var palikt bez darba tikai tāpēc, ka ievēro normatīvos aktus un godprātīgi veic amata pienākumus. Otrkārt, tiesiskā valstī pats fakts, ka par ierēdņa normatīvajos aktos veiktu rīcību tiek radītās nelabvēlīgas sekas, ir uzskatāms par cieņu pazemojošu, jo tas ir aizliegts ar likumu un taisnīguma principu. Neatzīstot to par cieņu pazemojošu rīcību, būtībā gan iesniedzējas kā ierēdnes, gan ierēdņu misija - nodrošināt tiesisku, stabilu, efektīvu un atklātu valsts pārvaldes darbību³³, tiek nonivelēta.

Tiesībsargs vēlas norādīt, ka Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra un Veselības ministrijas vadības “cieņpilno” attieksmi pret iesniedzējas pārcelšanu liecina, piemēram, fakts, ka kopš iesniedzējas pārcelšanas un arī šī atzinuma tapšanas laikā viņas vārds un uzvārds nav norādīts pie Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra mājaslapas kontaktu sadalā pie direktora vietnieka amata³⁴. Formāli iesniedzēja ir Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra direktora vietniece, taču sabiedrībai publiski tas netiek darīts zināms. Lai gan tieši šis fakts neko nepierāda, tomēr tas spilgti raksturo minēto iestāžu vadības attieksmi pret iesniedzēju.

Tāpat tiesībsargs norāda, lai arī tiešā veidā uz iesniedzējas situāciju neattiecas Veselības inspekcijas vadītājas vietnieces Ivetas Šicas pārcelšana citā amatā, tomēr iesniedzējas notikumu kontekstā (fonā) šim faktam varētu būt nozīme, jo, kā jau tika minēts, pārbaudes lietā cita starpā ir informācija, ka virkni administratīvo aktu par ārstniecības iestāžu, t.sk. kuru valdēs ir bijusi veselības ministre un viņas padomniece, rīcību ar valsts budžeta piešķirtajiem locekļiem ir izdevusi tieši Veselības inspekcijas vadītājas vietniece. Ivetas Šica publiski ir iebildusi par šādu pārcelšanu³⁵. Šis ierēdnes pārcelšana norāda, ka iesniedzējas gadījums nav vienīgais, tas, iespējams, liecina par sistēmu, kā cita starpā nozares reformu ietvaros tiek panākts, ka ministrijas pakļautības iestādes spēj sadarboties un savā starpā komunicēt.

4. Tiesībsarga rekomendācija

Tiesībsarga likuma 12. panta 4. punkts, paredz, ka, pildot šajā likumā noteiktās funkcijas, tiesībsargs cita starpā, izskatot pārbaudes lietu, sniedz iestādei ieteikumus un atzinumus par tās darbības tiesiskumu, lietderību un labas pārvaldības principa ievērošanu.

Ņemot vērā atzinumā konstatēto, tiesībsargs Veselības ministrijai rekomendē:

- 1) īstenojot jebkura ierēdņa pārcelšanu, pēc būtības ievērot labu pārvaldību un tiesiskumu;
- 2) īstenojot ierēdņu pārcelšanu, ikvienam nodrošināt drošus un taisnīgus darba apstākļus;
- 3) attiecībā uz iesniedzēju, - ņemot vērā iesniedzējas kvalifikāciju, viena mēneša laikā izvērtēt, vai un kur ir iespējams efektīvāk un lietderīgāk izmantot iesniedzējas

³² Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (A.Bitāns, A.Judins), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 211.lp.

³³ Sk. Valsts civildienesta likuma 1.pantu.

³⁴ Sk. <http://www.vtmecc.gov.lv/?mn=1610> (skatīts 02.08.2017.)

³⁵ Sk., piem., <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/veselibas-inspekcijas-vadiba-rotaciju-sauc-par-nelogisku-nepamatotu-izrekinanos.a234165/>

zināšanas, prasmes, iemaņas un pieredzi, lai nozares un valsts pārvaldes darbā pēc būtības būtu sabiedrībai lietderīgs pienesums.

Lūdzam informēt tiesībsargu par rekomendācijas ieviešanu.

Ar cieņu

tiesībsargs

J.Jansons